

Dzieci z trudnościami rozwojowymi w młodszym wieku. Indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne w procesie wspierania dzieci, red. Emilia Śmiechowska-Petrovskij, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2017, ss. 165, ISBN 978-83-8090-338-8, e-ISBN 978-83-8090-339-5.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped20121-12>

W obecnych czasach w polskim systemie oświaty rozwija się model edukacji włączającej. Założeniem edukacji włączającej jest zapewnienie uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi warunków do nauki w szkole ogólnodostępnej. Oznacza to wspólną naukę dzieci z niepełnosprawnościami z dziećmi pełnosprawnymi, a także wsparcie dzieci z różnymi trudnościami, między innymi adaptacyjnymi, rozwojowymi, poznawczymi. W myśl edukacji inkluzyjnej szkoła ma dostosować się do uczniów, a nie przeciwnie. Realizowanie edukacji inkluzyjnej jest dużym wyzwaniem dla nauczycieli. Wymaga od pedagogów wiedzy na temat niepełnosprawności/trudności ucznia, a także umiejętności do pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w celu zapewnienia mu adekwatnej pomocy wspierającej jego rozwój.

Monografia *Dzieci z trudnościami rozwojowymi w młodszym wieku. Indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne w procesie wspierania dzieci* wydana pod redakcją Emilii Śmiechowskiej-Petrovskij jest odpowiedzią na wyżej postawiony problem. Recenzowana publikacja podejmuje problematykę organizacji edukacji dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w placówkach oświatowych oraz tworzenia indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla tych dzieci. Niniejsza pozycja została podzielona na dwie części. W pierwszej opisano polskie i zagraniczne praktyki dotyczące wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a w drugiej zaprezentowano pomoc dzieciom o konkretnych specjalnych potrzebach edukacyjnych. Książka składa się z siedmiu rozdziałów, wprowadzenia i noty o autorach. Jest drugim opracowaniem z serii wydawniczej „Dzieci z trudnościami” wydawanej przez Wydawnictwo Naukowe UKSW.

W rozdziale pierwszym pt. *Edukacja i wspieranie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i rozwojowymi w placówkach oświatowych w Polsce* Marzena Dycht prezentuje i wskazuje różnice między modelami edukacji dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i trudnościami rozwojowymi. Zwraca uwagę na aktualny rozwój niesegregacyjnych form kształcenia dzieci z wyzwaniami edukacyjnymi (edukacji integracyjnej i edukacji włączającej), ale zaznacza przy tym brak konieczności likwidacji szkolnictwa segregacyjnego (szkół specjalnych) ze względu na uczniów ze złożoną niepełnosprawnością. Autorka głównie koncentruje się na opisie uwarunkowań organizacyjnych edukacji inkluzyjnej, w tym na określeniu zawartości indywidualnego pro-

gramu edukacyjno-terapeutycznego dla ucznia z orzeczeniem i zadań zespołu szkolnego opracowującego omawiany dokument. Ponadto porusza temat pedagoga specjalnego (włączającego) w szkole ogólnodostępnej, wskazując potrzebę ponownego zdefiniowania jego roli, która wiąże się z organizacją wychowania i kształcenia specjalnego w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych. Według autorki rolą nauczyciela wspomagającego w szkole powszechnej powinno być wspieranie nauczycieli klasowych i pełnienie funkcji doradcy metodycznego, a także prowadzenie zajęć z zakresu rehabilitacji z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dycht wymienia również działania istotne dla inkluzji w obszarze edukacji.

Anna Zamkowska w drugim rozdziale pt. *Indywidualne programy edukacyjne w perspektywie międzynarodowej* podejmuje refleksje na temat indywidualnych programów nauczania dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Autorka przedstawia rys historyczny tworzenia indywidualnych programów edukacyjnych i informuje, że Stany Zjednoczone, Wielka Brytania i Szwecja jako pierwsze zaczęły je opracowywać. Wskazuje na istotę diagnozy trudności, potrzeb i mocnych stron ucznia w celu przygotowania indywidualnego programu, w którym będzie określane wsparcie dziecka: indywidualne, grupowe i szkolne. Autorka w artykule swoją uwagę poświęca opisowi celów i zawartości indywidualnych programów dla dzieci z trudnościami, opierając się na praktykach zagranicznych. Dokonuje analizy pracy zespołu opracowującego omawiany dokument w wybranych krajach (między innymi na Cyprze, w Grecji, USA), do którego należy pedagog specjalny, nauczyciel danej klasy i inni specjaliści. Pokazuje przy tym wartość obecności rodziców ucznia i samego ucznia na spotkaniach zespołu. Kończąc, Zamkowska zauważa, że koncepcja realizacji programu opiera się na dwóch sprzecznych ze sobą modelach: medycznym i społecznym, co stanowi jego wadę.

W trzecim rozdziale pt. *Konstruowanie indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla uczniów z niepełnosprawnością narządu słuchu* Katarzyna Wereszka porusza zagadnienie skutków uszkodzenia narządu słuchu na rozwój społeczny, psychomotoryczny i emocjonalno-motywacyjny jednostki. Na tle przedstawionych trudności w funkcjonowaniu szkolnym ucznia z niepełnosprawnością słuchu w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym i głębokim i rozważań na temat opracowywania indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego autorka zaprezentowała dwie propozycje omawianego programu dla uczniów z wadą słuchu: ucznia słabosłyszącego i niesłyszącego.

W rozdziale czwartym pt. *Konstruowanie indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami komunikacyjnymi, niemówiących* Katarzyna Cichocka-Segiet podejmuje problematykę wspomagających i alternatywnych metod komunikacji dla osób, które w sposób werbalny nie mogą porozumieć się z otoczeniem. Autorka eksponuje te metody i jednocześnie podkreśla znaczenie terapeuty komunikacji i rodziców w rozwoju kompetencji komunikacyjnych i językowych dziecka z trudnościami w porozumiewaniu się. Cichocka-Segiet skoncentrowała się również na tworzeniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla dzieci ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi, zaznaczając przy tym wagę przeprowadzonej diagnozy możliwości i potrzeb dziecka na powstanie programu.

Żaneta Tempczyk-Nagórka w rozdziale piątym pt. *Konstruowanie indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych dla uczniów niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem* analizuje i różnicuje pojęcia: niedostosowanie społeczne i zagrożenie niedostosowaniem. Autorka omawia nowe zjawisko, mianowicie zorientowanie na rówieśników, które stanowi czynnik ryzyka niedostosowania społecznego. Badaczka dokonuje opisu elementów indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego dla dzieci z trudnościami w funkcjonowaniu społecznym. Do tekstu dołączona jest propozycja opracowania omawianego programu dla ucznia zagrożonego niedostosowaniem społecznym.

Anna Młynarczuk-Sokołowska i Katarzyna Szostak-Król są autorkami szóstego rozdziału pt. *Wspieranie uczniów cudzoziemskich ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w kontekście indywidualizacji pracy i wymagań szkolnych*, w którym podjęły zagadnienie kształcenia dzieci cudzoziemskich w polskich placówkach edukacyjnych. Wskazują na trudności i problemy, z jakimi zmagają się dzieci cudzoziemskie i uchodźcze pobierające naukę w polskich szkołach. Tym samym uwypuklają konieczność projektowania działań wspierających te dzieci w procesie edukacji i integracji ze strony dyrektora szkoły, kadry pedagogicznej, a także zapewnienia im pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Autorki wykazują, że ważnym elementem w nauczaniu dzieci cudzoziemskich są kompetencje międzykulturowe i wiedza metodyczna nauczycieli.

Ostatni, siódmy rozdział pt. *Rola rodziców w konstruowaniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych* wyszedł spod pióra Emilii Śmiechowskiej-Petrovskij, w którym autorka omawia znaczenie współpracy rodziców z nauczycielami i specjalistami dla korzyści rozwojowych dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Badaczka konstatuje, że w placówkach edukacyjnych w Polsce rodzice mają mały udział w tworzeniu indywidualnych programów edukacyjnych dla swoich dzieci, w związku z tym podaje strategie, jak zintensyfikować ich pozycję w tym procesie.

Publikacja jest wartościowa ze względu na aktualność podejmowanej problematyki. Wskazuje na to coraz większa liczba uczniów z różnymi trudnościami ucząca się w placówkach szkolnych. Atutem książki jest scalenie wiedzy naukowej z wiedzą praktyczną. Znaleźć można w niej treści teoretyczne poświęcone poszczególnym trudnościom rozwojowym i treści praktyczne dotyczące pomocy dzieciom wymagającym wsparcia. Dodatkowo opracowane są przykładowe indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne dla dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. Warto, by studenci studiów pedagogicznych jako przyszli nauczyciele zapoznali się z zawartością omawianej książki. Dzięki lekturze monografii nauczyciele, pedagodzy wspomagający, psychologowie naberą odpowiednich wiadomości do codziennej pracy dydaktycznej i wychowawczej z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Może okazać się również inspiracją dla naukowców do podjęcia dalszych badań w tym zakresie.

Małgorzata Mróz
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
e-mail: mmroz4@onet.pl